ÜREYHUKUK

ACENTE: BİR TÜR BAĞIMSIZ TACİR YARDIMCISI

24.03.2023

Yazarlar : Sema Çelebi, Oğuzhan Onur

Acente, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu'nun ("**TTK**") 102 vd. maddelerinde düzenlenen bir "bağımsız tacir yardımcısıdır". Tacir yardımcıları, genel olarak, çeşitli sektör ve alanlarda faaliyet gösteren tacirlere, çeşitli hususlarda yardımcı olan; bu kapsamda ticari ilişkilerin kurulması başta olmak üzere tacirlere destek ve yardım sağlayan gerçek veya tüzel kişilerdir. Acente de tacire bu kapsamda destek ve hizmet sağlamakta olup TTK'da düzenlenen hükümler çerçevesinde diğer tacir yardımcılarından farklılaşmaktadır.

1. Acente Nedir?

Acente; TTK'nın 102. maddesinde tanımlandığı şekliyle *ticari mümessil, ticari vekil, satış memuru veya işletmenin çalışanı gibi işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip olmaksızın, bir sözleşmeye dayanarak, belirli bir yer veya bölge içinde sürekli olarak ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık etmeyi veya bunları o tacir adına yapmayı meslek edinen gerçek veya tüzel kişidir.*

Yukarıdaki tanımdan da anlaşıldığı üzere, gerçekleştirdiği faaliyet ve haiz olduğu kanuni nitelik kapsamında acente:

- Acentelik hizmeti verdiği *işletmeye bağlı bir hukuki konuma sahip değildir*.
- Acentelik hizmetini *bir sözleşmeye dayanarak* gerçekleştirir.
- Acentelik hizmetini *belirli bir yer veya bölge içinde* gerçekleştirir.
- Acentelik hizmetini *sürekli* olarak gerçekleştirir.
- Acentelik hizmeti kapsamında *ticari bir işletmeyi ilgilendiren sözleşmelerde aracılık edebilir* veya *sözleşmeleri acentelik hizmeti verdiği ticari işletmenin nam ve hesabına akdedebilir*.

Söz konusu hususlar acenteyi diğer bağımsız tacir yardımcılarından ayrıştırmaktadır.

2. Acentenin Hakları ve Yetkileri

Acentenin, sağladığı acentelik hizmetinden kaynaklanan çeşitli hak ve yetkileri bulunmaktadır. Bu hak ve yetkiler kısaca şu şekildedir:

- Ücret hakkı,
- Tekel/münhasırlık hakkı,
- Acentelik hizmeti verilen gerçek veya tüzel kişiyi ("**Müvekkil**") ilgilendiren sözleşmelere aracılık etme yetkisi,
- Müvekkil'in nam ve hesabına sözleşme akdetme yetkisi,
- Müvekkil adına ihtar, ihbar, protesto gibi beyanlarda bulunma *(aktif temsil)* ve bu tür beyanları kabul etme *(pasif temsil)* yetkisi,
- Müvekkil'i davalarda ve takiplerde temsil yetkisi.

Belirtmek gerekir ki, yukarıda belirtilen hak ve yetkilerin birçoğu TTK'da "emredici" şekilde düzenlenmemiştir. Bu kapsamda; acente ile Müvekkil'in akdettiği acentelik sözleşmesiyle, sayılan hak ve yetkilerin kapsamının daraltılması veyahut uygun düştüğü ölçüde genişletilmesi mümkündür.

Ücret hakkı, acentenin, Müvekkil'e sağladığı acentelik hizmeti sonucu kazandığı en tabi haktır. Acente; acentelik sözleşmesi süresi boyunca, aracılık ettiği veya Müvekkil'in nam ve hesabına akdettiği sözleşmeler ile gösterdiği çaba neticesinde Müvekkil ile üçüncü kişiler tarafından gerçekleştirilen aynı niteliği haiz işlemler sonucu ücrete hak kazanır.

Acenteye *ücret hakkı kazandıran olgu* ile acentenin *ücrete hak kazandığı zaman* ise birbirinden farklıdır. Müvekkil ile üçüncü kişi arasında geçerli bir sözleşme akdedilmesiyle acente ücrete hak kazandığı olgu, ücrete hak kazandığı zaman ise akdedilen sözleşme kapsamında taraflardan birinin edimini ifa ettiği andır. Bununla birlikte, ücrete ilişkin bu hususların aksi acentelik sözleşmesinde taraflarca kararlaştırılabilir.

Tekel hakkı ise, kural olarak hem acenteye hem Müvekkil'e verilmiş olan bir haktır. Bu kapsamda, acentelik hizmetinin verileceği bölgede Müvekkil başka bir gerçek veya tüzel kişiden acentelik hizmeti alamazken acente de üçüncü bir gerçek veya tüzel kişiye acentelik hizmeti veremez. Bu hususun da aksinin kararlaştırılması mümkündür.

Acente; Müvekkil ile üçüncü kişiler arasında hukuki ve ticari bir ilişki kurulmasına olanak sağladığından kanun koyucu, hem Müvekkil'i hem de Müvekkil ile hukuki ve ticari ilişki içerisine giren üçüncü kişileri korumak adına Acente'ye, Müvekkil'i adına ihtar, ihbar, protesto gibi beyanlarda bulunma ve bu tür beyanları kabul etme yetkisi ile Müvekkil'ini davalarda ve takiplerde temsil etme yetkisi tanımıştır. Bu husus Acente nezdinde bir yetki teşkil ettiği kadar aynı zamanda bir yükümlülüktür. Acente'nin Müvekkil ile anlaşarak bu yetkilerinden feragat edip edemeyeceği ise tartışmalıdır.

3. Acentenin Borçları ve Yükümlülükleri

Acentenin, sahip olduğu hak ve yetkilerin yanı sıra Müvekkil'ine karşı borçları ve yükümlülükleri de bulunmaktadır. Bu borçlar ve yükümlülükler ise kısaca şu şekildedir:

- Müvekkil'in acentelik sözleşmesi kapsamındaki işlerini görme,
- Müvekkil'in menfaatlerini koruma,
- Müvekkil nam ve hesabına elinde bulunan mal veya eşyayı saklama ve muhafaza etme,
- Müvekkil'i gerekli konularda bilgilendirme,
- Müvekkil'den gelen talimatlara uygun hareket etme,
- Teslim alınan hasarlı veyahut ayıplı mallara ilişkin gerekli önlemleri alma.

Acente, Müvekkil ile akdettiği acentelik sözleşmesi kapsamında Müvekkil'in işlerini en iyi şekilde görme yükümlülüğü altındadır. Bu kapsamda, aracılık ettiği sözleşmelerde veya Müvekkil nam ve hesabına akdettiği sözleşmelerde Müvekkil'in çıkarını gözetmeli ve menfaatlerini korumalıdır.

Acentenin, Müvekkil ile akdettiği acentelik sözleşmesi kapsamında veyahut somut olayın koşullarına göre Müvekkil'inin nam ve hesabına mal veya eşya kabul etme, ödeme yapma gibi yükümlülükleri bulunabilmektedir. Bu tür durumlarda acente, Müvekkil'inin nam ve hesabına kabul ettiği mal veya eşyayı incelemeli, tespit ettiği hasar veya ayıplara karşı gerekli önlemleri almalı, teslim alınan malı uygun şekilde saklamalı ve muhafaza etmeli, Müvekkil'i ile ticari ilişki içerisinde bulunan üçüncü kişiye gerekli ödemeleri yapmalı ve bu kapsamda Müvekkil'in sair yükümlülüklerini yerine getirmelidir.

Acentelik sözleşmesi, acentenin Müvekkil'e bağlı bir hukuki konuma girmesi sonucunu doğurmamaktadır. Bununla birlikte; Müvekkil'in, acentenin aracılık edeceği veya Müvekkil'in nam ve hesabına akdedeceği sözleşme veya satış koşullarına ilişkin talimat verme yetkisi bulunmaktadır. Bu kapsamda, Müvekkil'i gerekli konularda bilgilendirme ve Müvekkil'den gelen talimatlara uygun hareket etme acentenin bir diğer yükümlülüğüdür.

4. Acentenin Benzer Müesseselerden Farkları

Daha önce ifade edildiği üzere, bağımsız tacir yardımları acente, simsar, komisyoncu ve tek yetkili satıcı olmak üzere 4 (dört) farklı kavramdan oluşmaktadır.

Bu 4 (dört) farklı bağımsız tacir yardımcısının kendine has nitelikleri ve özellikleri bulunmaktadır. Bu kapsamda, taraflara tanınacak hak ve yetkiler ile yüklenecek borç ve yükümlülükler göz önüne alınarak somut olaya en uygun hukuki ilişki meydana getirilmelidir. Acenteyi benzer müesseselerden ayıran temel nitelikleri:

- Acentelik sözleşmesinin süreklilik arz etmesi,
- Müvekkil'in acentelik sözleşmesini tek taraflı feshetme hakkının bulunmaması,
- Acente'nin hukuki konum olarak Müvekkil'den bağımsız olması,
- Müvekkil'i ilgilendiren sözleşmelerde "aracılık" faaliyeti gerçekleştirmesi veya Müvekkil'in nam ve hesabına sözleşme akdedebilmesidir.

SONUÇ:

Acente, TTK'da düzenlenen ve kendine has nitelikleri ile diğer tacir yardımcılarından ayrışan bir bağımsız tacir yardımcısıdır.

Bu kapsamda, bir gerçek veya tüzel kişi ile meydana getirilmek istenen ticari ilişkinin hukuki boyutları ve olası uyuşmazlıklarda uygulanacak düzenlemeler ile meydana gelecek sonuçlar açısından her somut olay detaylıca incelenmeli, somut olaya en uygun sözleşme alanında uzman hukukçuların desteğiyle hazırlanmalıdır.

ÜREYHUKUK

İsmail Paşa Sok. No: 77
34718 Koşuyolu, Kadıköy/İstanbul
Tel : +90 0216 327 27 00 pbx
Faks : +90 0216 327 27 44
https://www.urey.av.tr

Bu bilgi notu ve varsa ekleri, sadece bilgilendirme amacıyla tarafınızla paylaşılmıştır. Bu bilgi notu, uygun yasal tavsiye olmaksızın herhangi bir özel durumda veya somut olayda uygulanmamalıdır. Bu bilgi notu, diğer internet adreslerinin linklerini içerebilir, ÜreyhukuK kendisine ait olmayan web sitelerinden hiçbir şekilde sorumlu değildir ve herhangi bir web sitesi ile ilgili bilgileri, içeriği, sunumu veya doğruluğu onaylamaz, açık veya zımni herhangi bir garanti vermez. Bu bilgi notunun telif hakları ÜreyhukuK'a ait olup işbu bilgi notu ÜreyhukuK'un önceden yazılı izni olmaksızın çoğaltılamaz, çevrilemez ve değiştirilemez.